

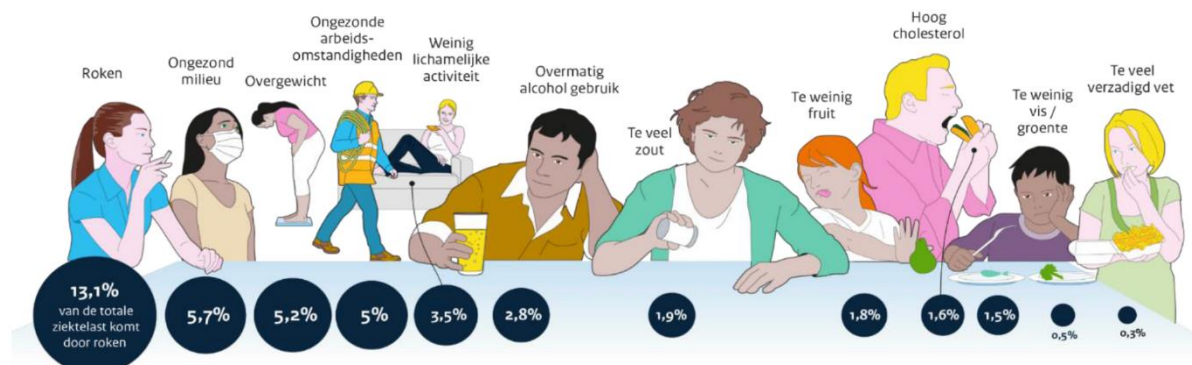
INHOUD

| | |
|---|----------|
| GROTE INVLOED VAN LEEFOMGEVING OP GEZONDHEID..... | 2 |
| LEEFOMGEVING EN GEZONDHEID | 2 |
| VERBINDING VAN GEZONDHEID, OMGEVINGSVISIE EN OMGEVINGSPLAN | 2 |
| WAARBIJ HELPT DE GELDERSE GEZONDHEIDSWIJZER? | 3 |
| DE GELDERSE GEZONDHEIDSWIJZER HELPT GEMEENTEN | 3 |
| EEN UITGANGSPUNT VOOR DISCUSSIE | 3 |
| THEMA'S VAN DE GELDERSE GEZONDHEIDSWIJZER | 3 |
| GEZONDHEIDSWINST VIA OMGEVINGSASPECTEN | 3 |
| INSTRUMENT OP MAAT MAKEN | 5 |
| OVERIGE DOCUMENTEN VAN DE GELDERSE GEZONDHEIDSWIJZER | 5 |

GROTE INVLOED VAN LEEFOMGEVING OP GEZONDHEID

LEEFOMGEVING EN GEZONDHEID

Steeds meer gemeenten nemen gezondheid op in het omgevingsbeleid. Een goede leefomgeving wordt gezien als een belangrijke voorwaarde voor gezondheid. Daar zijn verschillende redenen voor. Gemeenten zijn zich bewust van het belang van de fysieke leefomgeving als voorwaarde voor gezondheid van burgers. Milieunormen alleen zijn onvoldoende voor een gezonde leefomgeving. De beleving van burgers van hun omgeving is belangrijk voor het positief ervaren van hun gezondheid. Bovendien zijn ook veel andere aspecten van de fysieke leefomgeving direct van invloed op gezondheid, bijvoorbeeld de mate waarin de omgeving aanleiding geeft tot beweging of ontmoeting. Wanneer mensen zelf invloed kunnen hebben op hun omgeving draagt dat bij tot een positieve gezondheid. Een ongezonde leefomgeving draagt bij tot een minder goed ervaren gezondheid of zelfs tot ziekten. De ziektelast als gevolg van een ongezond milieu is groot (bijna 6%) en in dezelfde orde van grootte als overgewicht. De leefomgeving is na roken (13%) de grootste ziekmakende factor in Nederland. We hebben in Nederland normen (veelal vastgesteld binnen de EU) die tot stand zijn gekomen op basis van bescherming van de gezondheid en economische haalbaarheid. Maar het overgrote deel van de ziektelast wordt veroorzaakt door blootstellingen aan omgevingsfactoren onder de normen. De normen zijn voor verbetering vatbaar als het om het beschermen van gezondheid gaat. Ook door overgewicht, weinig lichamelijke activiteit en ongezond eten ontstaat veel ziektelast. De leefomgeving kan ook deze factoren beïnvloeden.



Bijdrage van verschillende determinanten aan de totale ziektelast (percentages kunnen niet bij elkaar opgeteld worden) [RIVM 2014]

VERBINDING VAN GEZONDHEID, OMGEVINGSVISIE EN OMGEVINGSPLAN

De gemeenten werken aan handvatten om het begrip 'gezondheid' te concretiseren in omgevingsbeleid of ruimtelijke plannen. De mogelijkheden om via de leefomgeving de gezondheid van mensen te verbeteren zijn veel groter dan menigeen denkt. Bij de invoering van de Omgevingswet zal de integrale samenwerking tussen verschillende beleidsvelden met betrekking tot de fysieke leefomgeving ook wettelijk worden vastgelegd. Dit biedt meer afwegingsruimte voor gemeenten. Hierdoor kunnen gemeenten hun eigen ambities bepalen voor een gezonde leefomgeving. Dit vraagt om een nieuwe manier van werken. Voor gemeenten is het dan ook een cultuur- en organisatievraagstuk. De (juridische) regels hoeven niet meer voorop te staan, maar vragen als 'hoe gaan we dit doen?', 'Hoe maken we de lokale afweging op gezondheid concreet?' en

‘Hebben we voldoende expertise en informatie in huis? Op die manier kan het omgevingsbeleid verbonden worden met gezondheidsopgaven als het verkleinen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen, het stimuleren van de participatie van chronisch zieken en het beschermen van zeer kwetsbaren.

WAARBIJ HELPT DE GELDERSE GEZONDHEIDSWIJZER?

DE GELDERSE GEZONDHEIDSWIJZER HELPT GEMEENTEN

In deze nieuwe integrale benadering is het voor gemeenten belangrijk toegang te hebben tot informatie over de relatie tussen de fysieke leefomgeving en gezondheid, inzicht in de stand van zaken in de eigen gemeente en mogelijkheden tot het nemen van maatregelen. De Quickscan Gezonde Leefomgeving sluit nauw aan op het advies van de Gezondheidsraad (Meewegen gezondheid in omgevingsbeleid, 20 juli 2016). De Quickscan helpt gemeenten snel en efficiënt inzicht te krijgen in de samenhang tussen gezondheid en leefomgeving op buurt- en wijkniveau in vooral stedelijk gebied. De scan maakt gebruik van direct beschikbare en algemeen toegankelijke informatie. Dit kan aangevuld worden met lokale gegevens. Het resultaat faciliteert een gesprek over de invloed van de lokale leefomgeving op gezondheid, verantwoordelijkheden, ambities en sturingsmogelijkheden. De Quickscan is een nieuw instrument. Aan de hand van praktijkervaringen, nieuwe inzichten en nieuwe kennis zullen updates worden uitgebracht.

EEN UITGANGSPUNT VOOR DISCUSSIE

De Quickscan Gezonde Leefomgeving geeft in één oogopslag een beeld van de gezondheidskwaliteit van een wijk of buurt. Het is een hulpmiddel voor gemeenten om bij lokale initiatieven gezondheid (meer) centraal te stellen. Het is een eenvoudig toe te passen instrument, enerzijds doordat het gebaseerd is op snel beschikbare informatie, anderzijds doordat het richting kan geven aan de dialoog met belanghebbende organisaties en burgers. Gebruik van de opgehaalde informatie is een belangrijke component van succes voor het verbeteren van de leefomgeving en daarmee de gezondheidssituatie in de buurt. Het is nadrukkelijk géén toetsingskader, geen afvinklijstje of wel of niet aan een norm, richtwaarde of juridische eis wordt voldaan. Hiervoor zijn andere instrumenten beschikbaar. Voor meer informatie over deze instrumenten kunt u contact opnemen met uw regionale GGD.

THEMA'S VAN DE GELDERSE GEZONDHEIDSWIJZER

GEZONDHEIDSWINST VIA OMGEVINGSASPECTEN

De Quickscan werkt op dit moment (oktober 2017) met negen thema's waarvoor verschillende indicatoren zijn vastgesteld. Deze vallen in twee categorieën. Gezondheid **beschermende aspecten**: Traditioneel zijn milieu- en veiligheidsaspecten van de leefomgeving belangrijk als het om

gezondheid gaat. Het is nodig hier structureel aandacht aan te blijven geven. De ziektelast ten gevolge van een ongezond milieu is groot (zie ook figuur op pagina 2) en met goede maatregelen is nog veel gezondheidswinst te behalen.

Echter, veel gezondheidswinst valt te behalen bij de gezondheid **bevorderende aspecten**. Door de structuur en inrichting van de omgeving af te stemmen op de mensen die er gebruik van maken, kunnen mensen gezond(er) blijven of worden. Bewegen, ontmoeten en toegang tot voorzieningen zijn hierbij belangrijke aspecten.

OVERZICHT VAN THEMA'S

Gezondheid bevorderende thema's:

1. Voorzieningen
2. Beweegvriendelijkheid
3. Groen

Gezondheid beschermende thema's:

4. Verkeer (NO2 en Geluid)
5. Bodemkwaliteit
6. Veehouderijen en omgeving (Fijnstof: PM10 en Afstand)
7. Afstand tot industrie
8. Veiligheid (Verkeersveiligheid en Sociale Veiligheid)
9. Hitte

Bekijk de bijbehorende factsheets op www.quickscangezondeleefomgeving.nl, waar deze thema's in de samenhang met gezondheid verder worden toegelicht.

Er is een aantal thema's die relevant zijn in relatie tot een gezonde leefomgeving, maar die op dit moment niet in de Quickscan zijn opgenomen wegens gebrek aan openbare data. Voor enkele van deze thema's zijn er wel gegevens beschikbaar op gemeentelijk niveau, maar niet op wijk- of buurtniveau. Bij beschikbaarheid van lokale data, of bij de keuze om gemeentelijke data te gebruiken, kunnen deze thema's worden opgenomen:

- Nabijheid van of aantal fastfoodrestaurants
- Nabijheid van of aantal plekken waar je vers fruit en verse groenten kunt kopen
- Gezonde schoolpleinen (beschikbare data op het niveau van gemeentes: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/sport/sportopdekaart/beleid-onderwijs#node-gezonde-schoolpleinen-locatie>)
- Buurthuizen
- Bereikbaarheid/oversteekbaarheid/barriërewerking
- Begaanbaarheid
- Gezonde mobiliteit
- Fietsvoorzieningen
- Externe veiligheid
- Onveiligheidsgevoel/bezorgdheid over de omgeving (beschikbare data op het niveau van gemeentes: <https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Openbare-orde-en-veiligheid--c1076/Openbare-orde-en-veiligheid--1102>)
- Participatie/zingeving (beschikbare data op het niveau van gemeentes: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/participatie/cijfers-context/inleiding>)

Lokaal kunnen ook andere thema's een rol spelen bij gezondheid in relatie tot de leefomgeving. Ieder kan eigen thema's toevoegen aan de Quickscan of thema's overslaan.

INSTRUMENT OP MAAT MAKEN

Aan de hand van de thema's kunnen gemeenten gestructureerd onderzoeken hoe gezondheid ingepast kan worden in een integrale en samenhangende (gebieds)afweging. Het is daarbij belangrijk te realiseren dat de Quickscan faciliterend bedoeld is en dat het wordt aangemoedigd het instrument indien gewenst aan te passen aan de eigen situatie, om de uitkomst optimaal bruikbaar te maken. Zo kunnen bepaalde thema's minder relevant zijn in het betreffende gebied, of zijn er mogelijk lokale data beschikbaar die een beter beeld geven dan de openbare data die landelijk beschikbaar zijn. Lokaal kunnen andere thema's een rol spelen die op dit moment niet in de Quickscan zijn opgenomen. Ook is het belangrijk om lokale ambities te formuleren. De Quickscan is naar eigen inzicht in te zetten in het vormen van een omgevingsvisie of -plan.

Verder is het mogelijk om de Quickscan te gebruiken in samenhang met de Kernwaarden van de GGD uit het document '[Van normen naar waarden, kernwaarden voor een gezonde leefomgeving](#)' dat opgesteld is door de Vakgroep Milieu en Gezondheid. De aanleiding voor het opstellen van deze kernwaarden is dat in de Omgevingswet minder normen worden opgenomen en er meer afwegingsruimte komt voor het (lokaal) bestuur. De kernwaarden richten zich op ruimtelijke keuzes waarmee de volksgezondheid het meest effectief kan worden beschermd en bevorderd. Hierbij gaat het over keuzes in de woonomgeving, bij mobiliteit en bij gebouwen, zoals woningen en scholen.

OVERIGE DOCUMENTEN VAN DE GELDERSE GEZONDHEIDSWIJZER

De instructies en de factsheets per thema zijn beschikbaar op www.quickscangezondeleefomgeving.nl

Hier zijn ook de documenten van de eerste Quickscanversie uit 2016 te vinden. Een aantal thema's zijn aangepast ten opzichte van 2016:

- De factsheet 'Leefbaarheid' is vervangen door 'Voorzieningen'
- De factsheet 'Geluid' is samen met de nieuwe indicator 'NO₂' opgenomen in de nieuwe factsheet 'Verkeer'
- De factsheet 'Luchtkwaliteit - Roet' is vervangen door gebruik van de indicator NO₂.
- De factsheet 'Luchtkwaliteit - PM₁₀' is opgenomen als indicator in de factsheet 'Veehouderijen en omgeving'
- De factsheet 'Externe Veiligheid' is nu 'Veiligheid' en richt zich met meerdere indicatoren op een breder begrip van veiligheid.